

Małgorzata Trybus, Dorota Kamuda

**KARA ARESZTU WOJSKOWEGO W POLSKIM PRAWIE
KARNYM WOJSKOWYM XX WIEKU
W UJĘCIU HISTORYCZNYM**

Wstęp

Karę aresztu mającą charakter wojskowy wyróżniano praktycznie we wszystkich aktach prawnych poświęconych polskiemu prawu karnemu wojskowemu w XX w. Co prawda, jak wynika z zestawienia poszczególnych ustaw, nie miała ona jednolitego charakteru, jednak zawsze przewidziana była jako forma reakcji karnej stosowana głównie wobec żołnierzy. O jej orzeczeniu decydowało popełnienie tylko przestępstwa wojskowego albo przestępstwa wojskowego lub pospolitego (pod pewnymi warunkami). W każdym przypadku wiązała się z izolacją skazanego z reguły połączoną ze szkoleniem wojskowym, co miało stanowić gwarancję powrotu po odbyciu kary do pełnienia służby wojskowej. Zakreślane przez ustawodawcę w kolejnych regulacjach poświęconych prawu karnemu wojskowemu jej ramy czasowe, a także zasady orzekania cechuje zróżnicowanie. Co więcej, sposób odbywania tej kary przez skazanego również nie był ujmowany jednolicie. O ile za poprzedniczkę kary aresztu wojskowego przewidzianą w aktualnie obowiązującym Kodeksie karnym można uznać karę o tej samej nazwie wymienianą w części wojskowej Kodeksu karnego z 1969 r., to areszt wojskowy wyróżniany w katalogu kar głównych (zasadniczych) w regulacjach wcześniejszych przypomina współczesną jego formę w zasadzie tylko z nazwy. Podstawowe zadanie, jakie przypisywano aresztowi wojskowemu zwłaszcza w okresie dwudziestolecia międzywojennego, sprowadzało się do wdrożenia skazanego w rygor służby wojskowej. Postrzegano go jako dolegliwość o charakterze moralnym, którą cechowała większa dotkliwość, im wyższy stopień wojskowy posiadał skazany¹. W okresie

¹ Por. W. Makowski, *Kodeks karny wojskowy z dodaniem ustaw i przepisów wprowadzających, przechodnich i uzupełniających oraz komentarza*, Warszawa 1921, s. 142–143.

późniejszym celu, jakim miała służyć ta kara, nie uległy w zasadzie zmianie. Zakładano, iż poprzez stosowanie w trakcie jej wykonywania elementów szkolenia i dyscypliny wojskowej skazany zachowa nabytą wiedzę, zdyscyplinowanie wojskowe oraz sprawność fizyczną, które są niezbędnymi elementami należytego wykonywania przez żołnierza powierzanych mu zadań w trakcie pełnienia służby wojskowej.

Prowadzone rozważania koncentrują się na zaprezentowaniu kary aresztu wojskowego. Uwzględniają one przede wszystkim rozwiązania przyjęte w II Rzeczypospolitej, ogólne uwagi dotyczące Kodeksu karnego Wojska Polskiego, w którym nie wyróżniano tego rodzaju kary, oraz przepisy dyscyplinarne.

Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości, w początkowym okresie tworzenia polskiego prawa karnego wojskowego, na podstawie ustawy z 29 lipca 1919 r. o tymczasowym sądownictwie wojskowym² oraz ustawy z 20 stycznia 1920 r. w przedmiocie zmiany art. 5 ww. ustawy³, 10 maja 1920 r. Rada Ministrów na wniosek Ministra Spraw Wojskowych działającego w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości wydała rozporządzenie w przedmiocie wprowadzenia w życie wojskowego Kodeksu karnego⁴. Na mocy tego rozporządzenia w polskim sądownictwie wojskowym do przestępstw wojskowych stosowano niemiecki Kodeks karny wojskowy z 20 czerwca 1872 r. z uwzględnieniem zmian wprowadzonych powyższym rozporządzeniem. Jak podkreślał W. Makowski, aresztu wyróżnionego w Kodeksie karnym wojskowym nie należało traktować jako równoznacznego z pojęciem aresztu przewidzianego w ustawach karnych powszechnych. Był to „odrębny system karny krótkotrwałego pozbawienia wolności”⁵. W kodeksie tym co prawda nie posłużono się nazwą „areszt wojskowy”, jednak terminu tego używano w praktyce⁶. Za areszt wojskowy uznawano cztery rodzaje aresztu wskazane w § 19 wspomnianego kodeksu, tj. areszt domowy, lekki, średni i ścisły. Wśród przesłanek, które decydowały o tym rozróżnieniu, wskazywano: stopień wojskowy skazanego oraz rodzaj oddziaływania karnego, jaki poprzez wymierzenie tej kary miał być osiągnięty. Areszt domowy stosowano do oficerów (§ 20 K.K.W.⁷). Skazany tę formę aresztu odbywał w swoim mieszkaniu, którego nie mógł opuszczać (zakaz ten obejmował również przebywanie w ogrodzie i na podwórzu). Zabronione było także „przyjmowanie odwiedzin” (por. § 23 K.K.W.). Opuszczenie mieszkania w przypadku skazania na areszt domowy mogło nastąpić tylko za

---

² DzU RP z 1919 r., nr 65, poz. 389.

³ DzU RP z 1920 r., nr 6, poz. 39.

⁴ DzU RP z 1920 r., nr 59, poz. 369.

⁵ W. Makowski, *op. cit.*, s. 142.

⁶ *Ibidem*.

⁷ Kodeks karny wojskowy z 1919 r.

zezwoleń, jeżeli było to niezbędne dla zdrowia skazanego, stosownie do orzeczenia lekarza, lub w wypadku rozkazu służbowego. Co ciekawe, skazany zachowywał broń i mógł ją nosić w przypadku opuszczania mieszkania za zezwoleń. Zarówno umyślne opuszczenie mieszkania bez zezwoleń, jak i przyjmowanie odwiedzin bez zezwoleń stanowiły przestępstwa spenalizowane w § 80 ust. 1 i 2 K.K.W. Odbywanie aresztu domowego w osobnym pokoju przeznaczonym na areszt oficerski stanowiło obostrzoną formę aresztu domowego. Mogła ona być zarządzona orzeczeniem sędziowskim wobec kapitanów, rotmistrzów i oficerów niższych. Pozostałe rodzaje aresztu skazany odbywał w odosobnieniu. W trakcie odbywania aresztu średniego skazany jako pożywienie otrzymywał tylko chleb i wodę (§ 26 K.K.W.). W przypadku aresztu ścisłego dodatkowe obostrzenie sprowadzało się do umieszczenia skazanego w ciemnicy (§ 27 K.K.W.). Co do zasady areszt mógł być orzeczony do sześciu tygodni z wyjątkiem aresztu ścisłego, który maksymalnie mógł trwać nie dłużej niż cztery tygodnie (§ 24 K.K.W.).

Powyższe rozwiązania obowiązywały do 1 sierpnia 1928 r., kiedy to wszedł w życie pierwszy polski Kodeks karny wojskowy⁸. Kodeks ten w art. 10 pkt 2 przewidywał areszt wojskowy jako karę wojskową wymierzaną za przestępstwa wojskowe. Szczegółowe omówienie tej kary zawierały trzy artykuły – 12, 13 oraz 14. Wymienione w art. 12 K.k.w.⁹ rodzaje aresztu wojskowego nawiązywały zarówno nazwą, jak i zasadami ich orzekania do aresztu przewidzianego w niemieckim Kodeksie karnym wojskowym z 1872 r. W zasadzie jedyną niewymienianą wcześniej wprost w ustawie odmianą tej kary był areszt kajutowy stosowany dla oficerów na okręcie oraz jego odmiana obostrzona¹⁰. Ta forma aresztu odpowiadała aresztowi domowemu. Pozostałe rodzaje aresztu (lekki, średni, ścisły) tak jak w regulacji wcześniejszej mogły być stosowane w zależności od stopnia wojskowego sprawcy przestępstwa wojskowego. Zgodnie z art. 13 K.k.w. areszt domowy stosowano do oficerów, areszt kajutowy – do oficerów na okręcie, obostrzony areszt domowy i kajutowy – tylko do młodszych oficerów, natomiast lekki i średni – do szeregowych, a ścisły – tylko do szeregowców. Jeżeli Kodeks karny wojskowy z 1928 r. przewidywał areszt wojskowy, można było orzec każdy rodzaj aresztu wojskowego stosownie do stopnia wojskowego sprawcy. W przypadku, gdy kodeks ten przewidywał pewien rodzaj aresztu wojskowego, którego nie można było stosować do sprawcy z uwagi na jego stopień wojskowy, należało orzec bezpośrednio na-

---

⁸ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 22 marca 1928 r. (DzU z 1928 r., nr. 36, poz. 328).

⁹ Kodeks karny wojskowy z 1928 r.

¹⁰ Pod rządami niemieckiego Kodeksu karnego wojskowego na okręcie za mieszkanie uznawano kajutę (zob. W. Makowski, *op. cit.*, s. 146).

stępujący dopuszczalny rodzaj aresztu wojskowego. Natomiast gdy nie był przewidziany wyraźnie w poszczególnych wypadkach areszt ścisły, stosowano go wyłącznie do tego, kto już był karany za zbrodnię wojskową lub występki wojskowy karą pozbawienia wolności (art. 14 K.k.w.). Ustalono w przepisach przejściowych zasady wykonywania kary aresztu wojskowego również nawiązywały do rozwiązań zawartych w niemieckim Kodeksie karnym wojskowym. Przyjęto, iż areszt domowy oficer odbywał w swoim mieszkaniu, areszt kajutowy – na okręcie w swej kajucie. Podczas odbywania tego aresztu nie wolno było oficerowi opuszczać mieszkania (kajuty) ani przyjmować odwiedzin. Złamanie powyższych ustaleń skutkowało odpowiedzialnością za przestępstwa przewidziane w art. 64 Kodeksu. W świetle tego przepisu oficer osadzony w areszcie domowym, który samowolnie opuścił mieszkanie, karany był zamknięciem w więzieniu lub w twierdzy na czas do sześciu miesięcy lub aresztem wojskowym. Obligatoryjnie orzekano wydalenie z korpusu oficerskiego. Taka sama kara groziła oficerowi, który będąc osadzony w areszcie domowym, przyjmował odwiedziny. W tym przypadku orzekanie wydalenia z korpusu oficerskiego ograniczone było tylko do cięższych wypadków. Obostrzony areszt domowy i obostrzony areszt kajutowy wykonywane były w osobnym pokoju, względnie kajucie przeznaczonej na areszt oficerski (art. 139). Areszt lekki, średni i ścisły odbywano w odosobnieniu (art. 140). Areszt średni wykonywano w ten sposób, że skazany otrzymywał twarde łóżko oraz chleb i wodę jako pożywienie; obostrzenia te cofano czwartego, ósmego i dwunastego dnia, następnie zaś każdego trzeciego dnia (art. 141). Areszt ścisły wykonywany był w ciemnicy. Pozostałe warunki odpowiadały tym ustalonym dla aresztu średniego. Obostrzenia ustawały czwartego i ósmego dnia, następnie zaś co trzeci dzień (art. 142). Jeżeli stan zdrowia skazanego nie pozwalał na odbycie kary średniego lub ścisłego aresztu, stosowano łagodniejszy rodzaj aresztu wojskowego (art. 143). Areszt wojskowy wymierzano na czas do sześciu tygodni, areszt ścisły tylko do czterech tygodni (art. 12). Podkreślić należy, że w kolejnych częściach Kodeksu z 1928 r. (od części drugiej do jedenastej) poświęconych zbrodniom i występkom wojskowym kara aresztu wojskowego występowała w sankcjach złożonych alternatywnych obok kary zamknięcia w więzieniu lub twierdzy. Wyjątkowo jako jedyny element sankcji karnej przewidziano tę karę w wypadkach mniejszej wagi przy przestępstwie nadużycia władzy służbowej w stosunku do podwładnego w sytuacji, gdy rozkazy lub żądania nie pozostawały w żadnym związku ze służbą lub miały służyć realizacji celów prywatnych (art. 99), oraz za ponowne i lekkomyślne wnoszenie zażalenia opartego na nieprawdziwych twierdzeniach lub za wniesienie zażalenia z pominięciem przepisanej drogi służbowej (art. 135). Zamknięciem w areszcie wojskowym karany był również ten, kto w służbie lub w związku z czynnością

służbową naruszał cześć należną przełożonemu, w szczególności głośno się uskarżał lub sprzeciwiał się naganie (art. 73).

Kolejnym aktem prawnym dotyczącym prawa karnego wojskowego, który pojawił się w okresie międzywojennym, był Kodeks karny wojskowy z 1932 r. Został on wprowadzony rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z 21 października 1932 r.¹¹ W kodeksie tym w art. 12 § 1 pkt d do grupy kar zasadniczych wymierzanych za przestępstwa wojskowe¹² zaliczono areszt wojskowy. Nietrudno jednak zauważyć, że twórcy rozwiązań przyjętych w Kodeksie karnym wojskowym z 1932 r. zredukowali liczbę wyróżnianych we wcześniejszych regulacjach odmian aresztu wojskowego z pięciu do dwóch. Były to następujące rodzaje: areszt wojskowy zwykły oraz areszt wojskowy obostrzony (art. 14). W świetle art. 8 § 1 i 2 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z 21 października 1932 r. – Przepisy wprowadzające Kodeks karny wojskowy¹³ areszt wojskowy zwykły oficerowie odbywali w swoim mieszkaniu (kajucie). Podczas odbywania tego aresztu nie wolno im było opuszczać mieszkania (kajuty) ani przyjmować odwiedzin. Inne osoby odbywały areszt wojskowy zwykły pod zamknięciem. Areszt wojskowy obostrzony oficerowie odbywali pod zamknięciem, w odosobnieniu, w przeznaczony do tego celu izbie (kajucie). Inne osoby odbywały areszt wojskowy obostrzony pod zamknięciem, w ten sposób, że skazany otrzymywał twarde łóżko oraz jako pożywienie chleb i wodę. Obostrzenia te odpadały czwartego, ósmego i dwunastego dnia, następnie zaś co trzeci dzień. Jeżeli stan zdrowia skazanego nie pozwalał na odbywanie kary aresztu wojskowego obostrzonego, stosowano areszt wojskowy zwykły. Czas trwania wymierzonej kary nie ulegał wskutek tego przedłużeniu (art. 9 przepisów wprowadzających). Kary aresztu wojskowego obostrzonego nie stosowano do oficerów w stopniu majora, równorzędnym lub wyższym (art. 16 K.k.w.¹⁴). Przyjmowano, że kara aresztu wojskowego najkrócej trwa jeden dzień, najdłużej sześć tygodni. Była wymierzana w dniach i tygodniach. Za tydzień przyjmowano 7 dni, za dzień – 24 godziny (art. 15 K.k.w.). Jeżeli kodeks ów dawał sądowi możliwość wyboru między karą więzienia a karą twierdzy albo między karą więzienia, karą twierdzy a karą aresztu wojskowego, nie można było wymierzyć kary twierdzy ani aresztu wojskowego, gdy przestępstwo wynikało z niskich pobudek (art. 28 § 1 K.k.w.). Przy stosowaniu nadzwyczajnego złagodzenia kary za przestępstwo

---

¹¹ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 21 października 1932 r. (DzU z 1932 r., nr 91, poz. 765).

¹² Ze względu na zawarte w art. 2 K.k.w. rozróżnienie na zbrodnie i występki wojskowe (przestępstwa wojskowe zagrożone karą śmierci lub więzienia powyżej lat pięciu są zbrodniami wojskowymi, zagrożone zaś innymi karami zasadniczymi są występki wojskowymi) areszt wojskowy w praktyce mógł być co do zasady orzekany tylko za występki wojskowe.

¹³ DzU z 1932 r., nr 91, poz. 766.

¹⁴ Kodeks karny wojskowy z 1932 r.

wojskowe sąd nie mógł zamiast więzienia wymierzyć kary aresztu, wymierzał natomiast karę twierdzy lub aresztu wojskowego, a zamiast kary twierdzy wymierzał areszt wojskowy (art. 29 K.k.w.). Kara aresztu wojskowego podlegała łączeniu z innymi karami zasadniczymi. Zasady wymierzania kary łącznej wskazane zostały w art. 30 K.k.w. Zgodnie z tym przepisem przy wymierzaniu kary łącznej w razie skazania na karę więzienia i aresztu wojskowego wymierzano karę łączną więzienia, przyjmując, że 3 dni aresztu wojskowego zwykłego odpowiadają 2 dniom więzienia, 3 dni aresztu wojskowego obostrzonego odpowiadają 4 dniom więzienia (art. 30 § 3). W przypadku skazania na karę twierdzy i aresztu wojskowego wymierzano karę łączną twierdzy, przyjmując, że 1 dzień aresztu wojskowego zwykłego odpowiada 1 dniowi twierdzy, 1 dzień aresztu wojskowego obostrzonego – 2 dniom twierdzy (art. 30 § 4). Jeżeli miało miejsce skazanie na karę aresztu i aresztu wojskowego, wymierzano karę łączną aresztu, przyjmując, że 1 dzień aresztu wojskowego zwykłego odpowiada 1 dniowi aresztu, 1 dzień aresztu wojskowego obostrzonego – 2 dniom aresztu (art. 30 § 5). W sytuacji, gdy doszło do skazania na kary aresztu wojskowego różnego rodzaju, wymierzano karę łączną aresztu wojskowego obostrzonego, stosując przecicznik – 1 dzień aresztu wojskowego obostrzonego odpowiada 2 dniom aresztu wojskowego zwykłego (art. 30 § 6). W części szczególnej Kodeksu karnego wojskowego z 1932 r. kara ta występowała w sankcjach złożonych obok kary więzienia lub twierdzy albo tylko obok kary twierdzy oraz w dwóch przypadkach w sankcji prostej. Dotyczyło to przestępstw z art. 69 (żołnierz, który na pytanie przełożonego w sprawach służbowych odpowie nieprawdę, podlega karze aresztu wojskowego), a także z art. 97 § 2, tj. nieumyślnego wniesienia zażalenia opartego na nieprawdziwych twierdzeniach.

Nie można nie zauważyć, że regulacja kary aresztu wojskowego przyjęta w obydwu Kodeksach karnych wojskowych wprowadzonych w II Rzeczypospolitej nawiązywała do rozwiązań zawartych w niemieckim Kodeksie karnym wojskowym z 1872 r. Jak zaznacza L. Czubiński, również późniejsze akty polskiego prawa karnego wojskowego były pod dużym wpływem prawa niemieckiego. Odnaleźć można je było także w Kodeksie karnym Wojska Polskiego z 1944 r.¹⁵

W ramach prowadzonej prezentacji przyjętych w okresie dwudziestolecia międzywojennego rozwiązań odnoszących się do kary aresztu wojskowego nie sposób pominąć tymczasowego wojskowego regulaminu więziennego z 29 października 1919 r.¹⁶ zatwierdzonego rozkazem Ministra Spraw Wojskowych. Akt ten przewidywał ćwiczenia wojskowe w wymiarze co najmniej dwóch godzin dziennie oraz ćwiczenia gimnastyczne. Ta forma aktywności była obowiązkowa

¹⁵ Zob. L. Czubiński, *Polskie wojskowe prawo karne w zarysie*, Warszawa 1981, s. 58.

¹⁶ Dodatek do Dziennika Rozkazów Ministra Spraw Wojskowych z 1919 r., nr 97/19.

dla skazanych przebywających w wojskowych więzieniach karnych powracających po odbyciu kary do pełnienia służby wojskowej, a także dla żołnierzy odbywających w więzieniach śledczych karę aresztu lub więzienia do roku. Dodatkowo, skazani ci brali udział w szkoleniu teoretycznym obejmującym zagadnienia z zakresu obowiązków żołnierskich, organizacji wojska oraz postanowień stosownych regulaminów¹⁷. Bez wątplenia wykonywanie pozbawienia wolności połączone ze szkoleniem wojskowym miało służyć wspomnianemu we wstępie podstawowemu celowi wykonywania wobec żołnierzy kar cechujących się pozbawieniem wolności, tj. zachowaniu przez żołnierza umiejętności należytego sprawowania służby wojskowej.

Do występujących w obydwu Kodeksach karnych wojskowych z okresu dwudziestolecia międzywojennego odmian kary aresztu wojskowego wiele podobieństw wykazywał areszt, nazwijmy go, dyscyplinarny. Pięć jego rodzajów wymieniano w katalogu kar dyscyplinarnych w § 16 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z 22 sierpnia 1925 r. w sprawie wojskowych przepisów dyscyplinarnych¹⁸. Były to areszt lekki, średni, ścisły oraz domowy zwykły i obostrzony. Poszczególne rodzaje aresztu dyscyplinarnego nawiązywały do aresztu wojskowego nie tylko nazwą, możliwością orzekania w zależności od stopnia wojskowego, ale także zasadami dotyczącymi ich wykonywania. Podstawowa różnica pomiędzy aresztem wojskowym a dyscyplinarnym, jaka się rysuje na podstawie analizy przepisów rozporządzenia z 1925 r., dotyczy okresu, na jaki areszt dyscyplinarny mógł być orzekany, tj. maksymalnie do 28 dni w przypadku aresztu lekkiego oraz domowego¹⁹. Z kolei najniższy wymiar tego aresztu wynosił 24 godziny.

Kodeks karny wojskowy z 1932 r. obowiązywał praktycznie do września 1944 r. Na mocy art. I dekretu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z 23 września 1944 r. – Przepisy wprowadzające Kodeks karny Wojska Polskiego²⁰ utracił on moc obowiązującą. Z 30 września 1944 r. wszedł w życie Kodeks karny Wojska Polskiego²¹. Zawarty w art. 34 tegoż kodeksu katalog kar zasadniczych nie przewidywał już jednak kary aresztu wojskowego²². Tak więc po 25

---

¹⁷ Por. M. Szadkowski, *Z problematyki badań nad karą aresztu wojskowego*, WPP 1976, nr 3, s. 260; T. Kalisz, D. Kowalczyk, *Wybrane problemy związane z wykonywaniem kary aresztu wojskowego* [w:] *Postępowanie z wybranymi grupami skazanych w polskim systemie penitencjarnym – aspekty prawne*, red. A. Kwieciński, Warszawa 2013, s. 85.

¹⁸ DzU z 1925 r., nr 91, poz. 638. Rozporządzenie to obowiązywało do 1 października 1939 r.

¹⁹ Zob. § 17, 18, 19 ww. rozporządzenia.

²⁰ DzU z 1944 r., nr 6, poz. 28.

²¹ Dekret Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z 23 września 1944 r. – Kodeks karny Wojska Polskiego (DzU nr 6, poz. 27).

²² Szerzej na temat rozwiązań przyjętych w Kodeksie karnym Wojska Polskiego: T. Leško, *System kar sądowych w prawie karnym wojskowym*, Warszawa 1968.

latach występowania w polskich kodyfikacjach karnych wojskowych ten rodzaj kary został zlikwidowany. Warto jednak zaznaczyć, że Kodeks karny Wojska Polskiego zezwalał na orzeczenie w stosunku do oficerów zamiast aresztu kary aresztu domowego (art. 38 § 2 k.k.WP²³), która znana była również ówczesnemu prawu karnemu wojskowemu jako kara o charakterze dyscyplinarnym. Obok aresztu domowego w grupie kar dyscyplinarnych znalazł się areszt zwykły oraz ścisły. Kary te przewidziane zostały dekretem z 26 czerwca 1945 r. – Wojskowe przepisy dyscyplinarne²⁴. Dokonując zestawienia art. 23–25²⁵ wskazanego dekretu z przepisami traktującymi o poszczególnych rodzajach aresztu wojskowego w kodeksach karnych wojskowych z lat dwudziestych XX w. oraz postanowień rozporządzenia w sprawie wojskowych przepisów dyscyplinarnych z 1925 r. dotyczących aresztu orzeczanego jako kara dyscyplinarna, nietrudno zauważyć, że przyjęte zasady oraz sposób wykonywania owych kar dyscyplinarnych nawiązują praktycznie do wcześniejszych rozwiązań odnoszących się do tych rodzajów aresztu. Można zatem stwierdzić, że wraz z wprowadzeniem Kodeksu karnego Wojska Polskiego kara kryminalna, jaką był areszt wojskowy w rozumieniu Kodeksów karnych wojskowych z 1928 i 1932 r., zyskała swój odpowiednik, ale już tylko w katalogu kar dyscyplinarnych stosownych wobec żołnierzy. Być może to właśnie ta okoliczność zadecydowała o postrzeganiu współcześnie aresztu wojskowego wyróżnianego w kodyfikacjach okresu międzywojennego bardziej jako kary przypominającej kary dyscyplinarne aniżeli karę o tej samej nazwie przewidzianą w części wojskowej zarówno w Kodeksie karnym z 1969 r., jak i w kodeksie aktualnie obowiązującym²⁶.

---

²³ Kodeks karny Wojska Polskiego z 1944 r.

²⁴ DzU z 1945 r., nr 37, poz. 219.

²⁵ Wskazane artykuły dekretu – Wojskowe przepisy dyscyplinarne zawierały bliższą charakterystykę kary aresztu domowego zwykłego oraz ścisłego. Zgodnie z art. 23 dekretu kara aresztu domowego (kabinowego) polegała na zakazie opuszczania przez ukaranego w godzinach wolnych od zajęć służbowych mieszkania (kabiny), przyjmowania odwiedzin, tudzież uczęszczania i przebywania w kasynie. Nadto, ukaranemu potrącano za każdy dzień aresztu 50% jego poborów. Areszt zwykły, jak wynika z art. 24 § 1, polegał na osadzeniu w pomieszczeniu zamkniętym. Szeregowców ukaranych aresztem zwykłym należało codziennie pod strażą używać do robót. Mieli oni również codziennie odbywać lekcję wychowania obywatelskiego. Żołnierze-uczniowie szkół (kursów) wojskowych brali udział w czasie odbywania kary we wszystkich zajęciach (wykładach, ćwiczeniach), przy czym po skończonych zajęciach ponownie osadzano ich w pomieszczeniu zamkniętym (por. art. 24 § 2). Z kolei w art. 25 § 1 przyjęto, że kara aresztu ścisłego polega na zamknięciu celkowym. Przez cały okres trwania aresztu ukarani nie mogli pisać ani odbierać listów, nie wolno im było palić tytoniu, spali na twardym łożu i co drugi dzień pozostawali o chlebie i wodzie. W czasie dni postu nie należało ukaranych używać do robót. Ponowna kara aresztu ścisłego, wymierzona bezpośrednio po odbyciu takiej kary, mogła być wykonana dopiero po upływie tylu dni, ile wynosiła poprzednia kara aresztu ścisłego (por. art. 25 § 2).

²⁶ Por. T. Kalisz, D. Kowalczyk, *op. cit.*, s. 85.

Streszczenie

Prezentowany artykuł poświęcony jest przedstawieniu kary aresztu wojskowego w polskim prawie karnym wojskowym XX w. Stanowi on pierwszą część opracowania, w którym zaprezentowano areszt wojskowy w ujęciu historycznym. Rozważania rozpoczynają się od prezentacji rozwiązań przyjętych w II Rzeczypospolitej. Przedstawiono m.in. karę aresztu wojskowego przewidzianą w Kodeksie karnym wojskowym z 1932 r. Artykuł zawiera także ogólne uwagi dotyczące Kodeksu karnego Wojska Polskiego z 1944 r., w którym nie występowała tego rodzaju kara, oraz przybliży areszt dyscyplinarny wykazujący szereg podobieństw do zaprezentowanej kary aresztu wojskowego.

Słowa kluczowe: kara aresztu wojskowego, kodeks karny.

PENALTY BY MILITARY ARREST IN THE POLISH CRIMINAL MILITARY LAW IN XX CENTURY (HISTORICAL – LEGAL OBSERVATIONS)

Summary

The paper deals with military arrest penalty in the Polish criminal military law in XX century. It is the first part of a study in which military arrest is considered in historical context. The considerations begin from presentation of solutions adopted in the II Republic. The paper also includes some general remarks concerning Polish Army Penal Code of 1944, where this kind of penalty was not specified.

Keywords: military arrest penalty, penal code.